

Nəqliyyat sisteminin inkişafı Azərbaycan Respublikası üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Ölkə iqtisadiyyatının infrastruktur sahələri olan enerji, rabitə, təhsil, səhiyyə ilə yanaşı, nəqliyyat cəmiyyətin həyat fəaliyyətinin ilkin tələbatını təmin etməklə sosial, iqtisadi, xarici siyasət və digər dövlət prioritetlərinə nail olmaq üçün mühüm rol oynayır.

1990-cı illərin əvvəllərində Azərbaycan Respublikası bazar iqtisadiyyatına doğru addımlar ataraq seçim etmişdir. O zamandan bəri islahatlar nəqliyyat sektorunun tənziomedici mühitində nəzərə çarpan dərəcədə dəyişikliklərə səbəb olmuş nəqliyyat xidmətlərinə olan tələbə böyük təsir göstərmişdir.

1993-cü ildən sonrakı dövr ərzində nəqliyyat sahəsində strukturların və idarəetmə institutlarının əsaslı yeniləşdirilməsi aparılmışdır. Təşkilati və tənzimləyici fəaliyyətlərin bölgüsünə keçidlə yanaşı inzibati idarəetmədən bazar iqtisadiyyatı şəraitində dövlət tənzimlənməsi sistemində keçirilmiş, nəqliyyat fəaliyyətinin müəyyən dərəcədə hüquqi əsası yaradılmışdır. Bunun ən bariz nümunəsi – nəqliyyat-yol kompleksinin tərkib hissələri olan dəmir yolu, su, avtomobil, mülki hava nəqliyyatı sub sektorları avtomobil yolları sahələrində vahid dövlət siyasətini formalaşdıran və həyata keçirən, sahələrarası münasibətləri tənzimləyən mərkəzi icra hakimiyyəti orqanının – Azərbaycan Respublikası Nəqliyyat Nazirliyinin yaradılmasıdır.

Bu dövr ərzində sərnişin və yük daşımalarına olan tələbat yüksək dərəcədə artmış beləliklə, nəqliyyat sektorunda islahatların aparılmasının sürətli inkişafına təkan vermişdir.

Azərbaycan Respublikası müstəqillik qazandıqdan sonra nəqliyyat sistemi inkişafının yeni mərhələsinə qədəm qoymuşdur.

Əsaslı struktur islahatları tamamlanmışdır. Ölkə İqtisadiyyatı sürətli inkişafın növbəti mərhələsinə keçmiş, bazar iqtisadiyyatı şəraitində nəqliyyatın işinin hüquqi bazasının yaradılmasına, tələbə yönəlik, bazar iqtisadiyyatının tələblərini əks etdirən güclü fəaliyyətlərə üz tutmağa səbəb olmuşdur. Nəqliyyatda sektor islahatlarının tamalanması vahid nəqliyyat siyasətinin formalaşması üçün stimül yaratmışdır. Vahid nəqliyyat siyasətinin hədəflərindən biri sub sektorların inteqrasiyasından və nəqliyyat xidməti bazarında həm birləşmiş həm də multi-modelli nəqliyyat sistemlərində bacarıqların artırılmasından ibarətdir.

Nəqliyyatın artan fərdi çevikliyi, vətəndaşların nəqliyyatla hərəkət etmələri sahəsində hüquqlarının həyata keçirilməsini təmin etməklə yanaşı, həm də Azərbaycan Respublikasının müdafiə potensialının yüksəldilməsi üçün vacibdir.

Nəqliyyat sektorunun əsas rolu artmaqda olan tələbin təmin edilməsindən eyni zamanda, Azərbaycan Respublikası tərəfindən hazırlanmaqda olan sosial-iqtisadi inkişaf islahatları ilə uyğunluq prinsipləri ilə yanaşı addımlamasıdır.

Dəyişən şərtlər nəqliyyat sisteminin inkişafı üçün əsas istiqamətlərin müəyyən olunmasını və nəqliyyatın inkişafı sahəsində dövlət tərəfindən müəyyən olunan vəzifələrin müəyyənləşdirilməsini zəruri edir

- Azərbaycan Respublikasının Nəqliyyat Strategiyası nəqliyyat sisteminin inkişaf istiqamətlərini, dövlətin nəqliyyat sahəsində fəaliyyətinin əsas vəzifələrini, forma və məzmununu müəyyən edir; Nəqliyyat kompleksi üçün vahid prioritetlər sistemini təyin edir və spesifik xüsusiyyətləri nəzərə

alınmaqla ayrı-ayrı nəqliyyat növlərində bu prioritetlərin həyata keçirilmə istiqamətlərini müəyyənləşdirir Dövlət nəqliyyat siyasəti sahəsində qərarların qəbul edilməsi, nəqliyyatda və iqtisadiyyatın nəqliyyatla sıx əlaqədar olan sahələrində məqsədli proqramların hazırlanması, nəqliyyatdan asılı sosial, müdafiə və digər problemlərin həll edilməsində əsas istinad kimi qəbul edilir. Dövlət səlahiyyət orqanlarının, özəl müəssisələrin və nəqliyyatdan istifadə edənlərin rolları da strategiyada nəzərə alınmışdır. Azərbaycan Respublikasının Nəqliyyat Strategiyası Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının tələblərinə, Azərbaycan Respublikasının Nəqliyyat haqqında Qanununa, Azərbaycan Respublikasının Nəqliyyat Siyasətinə, Mülki Məcəlləyə, Azərbaycan Respublikası iqtisadiyyatının və sosial-iqtisadi inkişafının vəziyyəti barədə proqnozlara, təcili, orta və daha uzaq dövrlərdə həyata keçirilməsi nəzərdə tutulan layihələrə əsaslanır.

- İctimai asayiş, müdafiə, milli iqtisadiyyatın artımı və nəqliyyatdan asılı olan digər sahələrdə bütün stratejik məsələlər dövlət maraqlarına xidmət edilməklə müəyyən olunmuş vasitələrlə yollarla həllini tapır. Geniş hədəfli proqramın inkişafı üçün bazis təşkil edir. Nəqliyyat sektorunda islahatların əsas prioritetlərini və hökumətin rolunu müəyyən edir.
- Bütün nəqliyyat növləri üçün dəyişməz prioritetlər sistemini təşkil edir və tamamlanma istiqamətlərini müəyyən edir. Həmçinin fərdi nəqliyyat növlərinə qarşı müxtəlif yanaşmalara baş vurur.
- İslahatların həyata keçməsi, hədəf proqramlarının inkişafı və qərarların sonrakı mərhələdə daha yaxından işlənilib hazırlanması üçün bazisdir.
- Müntəzəm şəkildə nəzarət olunmalı, lazım gəldikdə isə, ölkənin sürətli inkişaf və artımı nəzərə alınmaqla, müddəalara uyğun şəkildə düzəlişlər olunmalıdır.

1. NƏQLİYYAT SISTEMİNİN İNKİŞAFININ MƏQSƏD VƏ HƏDƏFLƏRİ

1.1 Nəqliyyat sisteminin inkişaf etdirilməsinin əsas məqsədi:

- nəqliyyat xidmətləri ilə respublika əhalisinin çevikliyinə artan tələblərini qarşılamaqla həyat tərzinə olan müsbət təsirin maksimum səviyyəyə çatdırılması
- iqtisadi artıma xidmət etmək üçün etibarlı, sağlam, əlverişli nəqliyyat siyasətinin həyata keçirilməsi

1.2 Nəqliyyat sisteminin inkişafının məqsədləri, sürətli iqtisadi artım mərhələsinə keçidlə üst üstə düşən birbaşa ictimai və iqtisadi prioritetlərin həyata keçirilməsi ilə əlaqədardır.

- Vahid iqtisadi məkanın inkişafı, mal dövriyyəsinin sürətləndirilməsi və iqtisadiyyatda nəqliyyat xərclərinin azaldılması - mal dövriyyəsi sistemində inzibati əngəllərin və ayrı-ayrı regionların nəqliyyat sisteminin inkişafında qeyri-bərabərliyin ləğv olunması ilə yanaşı, ölkədə vahid dayanıqlı nəqliyyat şəbəkəsinin yaradılmasını tələb edir.
- Nəqliyyat diskriminasiyasının ləğv edilməsi, dayanıqlı ictimai inkişaf və regionlar arası inkişafı gücləndirərək milli əmək bazarının yaradılması məqsədi ilə vətəndaşların bütün təbəqələrinin, o cümlədən ucqar ərazilərdə yaşayan vətəndaşların nəqliyyatla təmin olunması, nəqliyyat xidmətlərinin keyfiyyətinin artırılması, nəqliyyatın əhaliyə və ətraf mühitə neqativ təsirinə azaldılması, nəqliyyat kompleksi üçün ixtisaslı kadrların hazırlanması nəqliyyat sisteminin inkişafının əsas məqsədlərindəndir.
- Azərbaycan Respublikasının dünya iqtisadiyyatına inteqrasiyası və xarici ticarətin genişləndirilməsi nəqliyyat infrastrukturunun ona uyğun yenidənqurulmasını, Azərbaycanın tranzit ölkəsi kimi mövcud imkanlarından tam istifadə edilməsini, ölkə yükdaşıyıcılarının rəqabətqabiliyyətliliyinin artırılmasını və nəqliyyat xidmətləri ixracının inkişafını tələb edir.

- Geosiyasi şəraitin dəyişməsi və Azərbaycan Respublikasının dünya miqyasında müvafiq mövqə tutması, nəqliyyat növlərində yeni təhlükəsizlik standartların incələnməsini və təqdim edilməsini zəruri edir.
- Getdikcə köhnəlməkdə olan nəqliyyat infrastrukturunun qəşisinin alınması, sektorda struktur islahatların aparılması və infrastrukturun inkişafı və təchizatı maliyyələşdirmək üçün yeni yollara baş vurmaq qaçınılmazdır.

2. NƏQLİYYAT SISTEMİNİN İDARƏOLUNMASINDA, İNKİŞAFINDA VƏ FƏALİYYƏTİNİN TƏNZİMLƏNMƏSİNDƏ DÖVLƏTİN ROLU

Nəqliyyat-yol kompleksinin tərkib hissələri olan dəmir yolu, su, avtomobil, mülki hava nəqliyyatı, nəqliyyat sub sektorlarında vahid dövlət siyasətini formalaşdıran və həyata keçirən, sahələrarası münasibətləri tənzimləyən mərkəzi icra hakimiyyəti orqanı Nəqliyyat Nazirliyidir. Nəqliyyat sahəsində inkişaf, tənzimləmə və idarəetmə funksiyalarını Nəqliyyat Nazirliyi və sahələr üzrə öz səlahiyyətləri çərçivəsində müvafiq dövlət orqanları həyata keçirirlər.

2.1 Nəqliyyatın fəaliyyətinin dövlət tənzimlənməsinə ehtiyac var. Dövlətin siyasətinə ə uyğun olaraq nəqliyyat, bütövlükdə ölkənin digər iqtisadi sektorları ilə yanaşı (enerji, müdafi, nüvə) ictimai ehtiyacların ödənilməsi və ölkənin iqtisadi tələblərinə xidmət etmək baxımından mühim bir sahədir.

2.2 Nəqliyyat sistemində daxil olan müxtəlif nəqliyyat növləri bir-birindən fərqlənsələr də, dövlət nəqliyyata makro səviyyədə vahid idarəetmə obyektini kimi baxır. Nəqliyyatdan müxtəlif növləri arasında rəqabəti deyil, nəqliyyat xidmətlərindən istifadə edənlərə tamamlayıcı, qarşılıqlı, müxtəlif yönlü xidmətləri təmin edən vahid kompleksə çevirməyi tələb edir. Dövlət tənzimləmə işlərində əməkdaşlıq edərək müxtəlif nəqliyyat növlərini inkişafına dəstək göstərir.

2.3 Nəqliyyatda dövlət tənzimlənməsinə qarşı birgə yanaşmadan aşağıdakılar qəsd olunur:

- nəqliyyatın fəaliyyətinin hüquqi əsaslarının vahid prinsiplər əsasında inkişafını;
- dövlət qaynaqlarının nəqliyyatın ayrı-ayrı növlərinin arasında paylanaraq onun inkişafına dair hədəf proqramların işlənilib-hazırlanması
- nəqliyyat sahəsində vergi qoyma, maliyyələşdirmə, investisiya, texniki və qiymət nəzarəti fəaliyyətlərinin həyata keçirilməsini tənzimləyən siyasət;
- nəqliyyat sahəsinə ayrılmış büdcə vəsaitlərinin və digər vəsaitlərin nəqliyyatın müxtəlif növləri arasında balanslaşdırılmış formada bölüşdürülməsini;
- qarşılıqlı və çox yönlü nəqliyyat növləri üzrə lazım görülən hallarda yüngülləşdirmə ;
- nəqliyyat sistemində inkişafı üçün sahibkar maraqlarının və tələblərinin birləşdirilməsi üçün əməkdaşlıq:
- nəqliyyat növləri arasında rəqabətin tənzimlənməsinin yüngülləşdirilməsi;
- nəqliyyatda vahid informasiya məkanının yaradılmasını;
- nəqliyyat sistemində inkişafı üçün dövlətin və ayrı-ayrı fərdlərin səylərinin birləşdirilməsini, onların maraqlarının qorunmasını və razılaşdırılmasını;

Nəqliyyat Nazirliyi yuxarıda qeyd olunan nəqliyyat sektorunun inkişafına dair vahid yanaşmanın həyata keçirilməsindən cavabdehlik daşıyan dövlət orqanıdır.

2.4 Dövlət nəqliyyatın fəaliyyətinə minimum zəruri həddə qədər müdaxilə etmək prinsipindən çıxış edir. Nəqliyyat sistemində fəaliyyətinin iqtisadi əsası müstəqil operatorların

rəqabətindən ibarətdir. Rəqabətli nəqliyyat xidmətləri bazarında dövlət operator kimi öz iştirakına tədricən son qoymalıdır. Nəqliyyat infrastrukturunun inkişafı büdcə vəsaitlərindən və digər vəsaitlərdən istifadə etməklə bərabər, şəxsi investorların cəlb edilməsini genişləndirməyi nəzərdə tutur. Onun istismarına özəl investorları cəlb etməklə, infrastrukturun kommersiyalaşdırılması və idarə edilməsini gözdən qaçırmamaq zəruridir. Həmçinin dövlət siyasətinə müvafiq olaraq bir sıra nəqliyyat infrastrukturunun tədricən özəlləşdirilməsi də mühim xarakter daşıyır.

2.5 Nəqliyyatın idarə edilməsində dövlətin məsuliyyət daşdığı sahələr aşağıdakılardır:

- Struktur islahatların inkişafı və tamamlanması
- nəqliyyat fəaliyyətinin hüquqi əsaslarının təkmilləşdirilməsi;
- nəqliyyat proseslərinin təhlükəsizlik standartlarının işlənilməsi və yerinə yetirilməsinə nəzarət, nəqliyyatın ətraf mühitə təsiri;
- nəqliyyatda təhlükəsizliyin təmin edilməsi;
- müdafiə və səfərbərlik xarakterli məsələlərin həlli;
- artmaqda olan iqtisadiyyatın tələblərinin yerinə yetirilməsi
- ölkənin bölgələrinin və əhalinin bütün təbəqələrinin minimal nəqliyyat xidmətləri ilə təmin edilməsi;
- nəqliyyatın mövcud baza infrastrukturunun işlək vəziyyətdə saxlanılması;

2.6 Dövlətin müvafiq dəyişikliklərə yardım etdiyi və stimullaşdırdığı sahələr aşağıdakılardır:

- nəqliyyat xidmətləri bazarında rəqabətin inkişafı;
- nəqliyyatda innovasiya texnologiyaların tətbiqi üçün şəraitin yaradılması;
- nəqliyyat infrastrukturunda çatışmazlıqların aradan qaldırılması məqsədilə investisiya layihələrinin həyata keçirilməsi;
- beynəlxalq nəqliyyat xidmətləri bazarında yerli nəqliyyat operatorları üçün əlverişli şəraitin yaradılması və nəqliyyat xidmətlərinin ixracının inkişafı;
- aztəminatlı təbəqələr və fiziki cəhətdən çatışmazlığı olan əhali üçün nəqliyyat xidmətlərindən istifadə imkanlarının artırılması.

2.7 Nəqliyyat səlahiyyət orqanları arasında haq və qabiliyyətlərin müxtəlifliyi çərçivəsində aşağıdakı tədbirlər həyata keçirilmişdir:

- nəqliyyatın növündən asılı olaraq tənzimləyici qayda qanunların, məcəllə və digər əsas qanunların qəbulu
- təhlükəsizlik və ətraf mühitin müdafiəsi ilə əlaqədar vahid tələblərin qoyulması
- əsas nəqliyyat infrastrukturunun inkişafı ilə əlqədar əsas qərarların qəbul edilməsi
- nəqliyyat sahəsində beynəlxalq əməkdaşlığın yaradılması ilə, tranzit potensialının inkişafı
- nəqliyyat qanunvericiliyinin icra edilməsi üçün güc tətbiqi və nəzarət

2.8 Azərbaycan Respublikası Qanunvericiliyi regionlarda mövcud olan fərqli ictimai, ətraf mühitlə əlaqədar standartlara üz tutur. Buraya nəqliyyat xidmətləri, təhlükəsizlik standartları, nəqliyyat infrastrukturunun tutumu və ətraf mühitə olan təsiri aiddir

2.9 Nəqliyyatda tənzimləmə və idarəetmə funksiyalarını həyata keçirən dövlət nəqliyyat müəssisələrinin müvafiq səlahiyyətləri nəqliyyat üzrə vahid mərkəzi icra hakimiyyəti orqanına verilir. Nəqliyyat xidmətləri bazarının inkişaf etdirilməsi, inhisarçı fəaliyyətin aradan qaldırılması, sağlam rəqabət mühitinin yaradılması, nəqliyyat xidmətlərinin keyfiyyətinin artırılması məqsədilə nəqliyyatda tənzimləmə və idarəetmə funksiyaları mərkəzi icra hakimiyyəti orqanı olan Nəqliyyat Nazirliyi tərəfindən həyata keçirilir.

2.10 Vergi sisteminin nəqliyyat sektoru ilə əlaqədar vəzifələri bunlardır:

- nəqliyyat xidmətlərinin beynəlxalq bazarının spesifik xüsusiyyətlərini nəzərə almalı və Azərbaycan Respublikasının nəqliyyat təşkilatlarının bu bazarda işləməsi üçün minimum bərabər rəqabət şəraitinin yaradılmasını təmin etməlidir;
- müxtəlif nəqliyyat fəaliyyəti növlərinin rentabelliği arasında mövcud mühim fərqləri nəzərə almalı və bəzi operatorlara başqaları qarşısında izaholunmaz rəqabət üstünlükləri yaratmamalıdır;
- iqtisadi cəhətdən daha səmərəli, təhlükəsiz və ekoloji tələblərə cavab verən nəqliyyat texnikasının və texnologiyaların tətbiqini stimullaşdırmalıdır.

2.11 Vergi sistemində aşağıdakı yeni prinsiplər tətbiq olunmalıdır:

- nəqliyyat sisteminin inkişafında müəyyən məsələlərin həllinə yönəldilən məqsədli vergilərin tutulması prinsipinə keçid
- «xidmətlərdən istifadə edən ödəyir» prinsipinə uyğun olaraq, vergi rüsumları və nəqliyyat fəaliyyəti nəticəsində dəyən ziyan da daxil edilməklə müəyyən edilən nəqliyyat xidmətinin dəyərinin bütöv iqtisadi məsrəflərə bərabərləşdirilməsi.

2.12 Nəqliyyat sektorunda maliyyə dəstəyi və subsidiyalar minimum zəruri xarakter daşımaqla, aşağıdakılara yönəldilməlidir:

- nəqliyyat sahəsində dövlət nəzarət funksiyalarının yerinə yetirilməsinin təmin edilməsinə;
- dövlət mülkiyyətində olan nəqliyyat sisteminin obyektlərinin işlək vəziyyətinin təmin edilməsinə;
- nəqliyyat infrastrukturunda çatışmazlıqların aradan qaldırılması ilə bağlı mühüm layihələrin, xarici və komersial kreditləri də daxil olmaqla birgə büdcə tərəfindən maliyyələşdirilərək stimullaşdırılmasına nail olmaq
- dövlət orqanları tərəfindən verilmiş sosial mandatların maliyyələşdirilməsi də daxil olmaqla, normativ aktlarda təsbit olunmuş dövlət öhdəliklərinin təminatlı maliyyələşdirilməsinə;
- nəqliyyat fəaliyyətinin ayrı-ayrı növlərinə məqsədyönlü kreditlərin verilməsinə.
- nəqliyyat sektorunun inkişafının büdcədən maliyyələşdirilməsi isə müvafiq Dövlət Proqramları əsasında həyata keçirilir.

2.13 Nəqliyyata dair büdcə dəstəyinin yenidən yönləndirilməsi aşağıdakı istiqamətlərdə həyata keçirilir:

- struktur islahatları aparıldıqca və subsidiyalaşdırılmış fəaliyyət növlərinin iqtisadi səmərəliliyi artdıqca birbaşa subsidiyaya yönəldilmiş büdcə vəsaitlərinin həcmi azaldılması;
- ayrı-ayrı fəaliyyət növlərinin subsidiyalaşdırılması zamanı - nəqliyyat operatorlarına dəyən ziyanın ödənilməsindən nəqliyyat xidmətləri istehlakçıların xərclərinin əvəzinin ünvanlı ödənilməsinə keçilməsi;
- şəxsi kapitalın iştirakı ilə təşəbbüslü və ya qismən büdcədən maliyyələşdirilən investisiya layihələrinin payının artırılması;
- xərc mənbələrinə görə büdcənin planlaşdırılmasında və yerinə yetirilməsində məqsədli proqram prinsipinin həyata keçirilməsi;
- kommersiya cəhətdən öz xərcini çıxaran layihələrin geniş miqyaslı maliyyələşdirilməsindən imtina edilməsi;
- öz aralarında potensial rəqabət aparan investisiya layihələrinin büdcədən maliyyələşdirilməsinin istisna edilməsi;
- nəqliyyat kompleksinin inkişafının strateji istiqamətlərini əks etdirən ortamüddətli büdcə planlaşdırılmasının genişləndirilməsi;

2.14 Nəqliyyatda struktur islahatları bazar münasibətlərinin inkişafına, nəqliyyatın kommersiya fəaliyyətində dövlətin iştirakının azaldılmasına, potensial rəqabətçi və təbii-inhisarçı fəaliyyət növlərinin bir-birindən ayrılmasına və nəticədə inhisarçı sektorun ixtisarına yönəldilmişdir. Bu

məqsədlə dəmir yolu və hava nəqliyyatında tənzimləmə funksiyalarının həyata keçirilməsi üzrə qurumların yaradılmasını nəzərdə tutur. Məqsəd:

- Nəqliyyat-yol şəbəkəsində islahatlar tənzimləmə və kommersiya funksiyaların müəyyən edilməsi,
- bazar münasibətlərinin inkişaf etdirilməsinə dəstək vermək
- inhisarçı fəaliyyətinin qarşısının alınması və məhdudlaşdırılması
- sağlam rəqabət mühitinin yaradılması

İslahatların davamı olaraq dəmir yolu, su, hava nəqliyyatında və liman təsərrüfatında maliyyə vəziyyətinin sağlamlaşdırılması və şəffaflığın təmin edilməsi, nəqliyyat xərclərinin azaldılması, səmərəliliyin və nəqliyyat xidmətlərinin keyfiyyətinin artırılması, dayanıqlı fəaliyyətin təmin olunması məqsədilə Azərbaycan Dövlət Dəmir Yolunun, Azərbaycan Dövlət Xəzər Dəniz Gəmiçiliyinin, “Azərbaycan Hava Yolları” Dövlət Konserninin və Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanının kommersiallaşdırılması ilə səhmdar cəmiyyətlərin yaradılması nəzərdə tutulur. Eyni zamanda nəqliyyat-yol kompleksinə daxil olan, birbaşa istismar fəaliyyətinə təsiri olmayan müəssisələrin özəlləşdirilməsi davam etdirilməlidir.

Şəhər sərnişin nəqliyyatında islahatlar davamlı fəaliyyət göstərən iqtisadi cəhətdən səmərəli və əhalinin əksər təbəqələrini qane edən şəhər və şəhəratrafı nəqliyyat sisteminin yaradılmasına yönəldilməlidir.

Şəhər sərnişin nəqliyyatında islahatların iqtisadi tərkibi operatorların iqtisadi səmərəliliyinin artırılmasından, müxtəlif mülkiyyət formalı operatorlar üçün eyni şəraitin yaradılmasından və rəqabətin inkişaf etdirilməsindən ibarətdir.

İslahatlar aşağıdakı prinsiplər əsasında həyata keçirilir:

- bələdiyyəyərli cavabdehlik və haqları(yerli özünü idarəetmə orqanı respublika qanunları ilə müəyyən edilmiş səlahiyyətlərə malik olmaqla nəqliyyat xidmətinin təşkil edilməsinə görə tam məsuliyyət daşıyır;eyni zamanda müvafiq infrastruktur və marşrut şəbəkəsinə sahibdir.
- şəhərlərin nəqliyyatla təmin olunma səviyyəsinin vahid sosial standartlar əsasında təcridən bərabərləşdirilməsi;
- təşəbbuskar planların təklif olunması ilə islahatların dövlət tərəfindən dəstəklənməsi
- nəqliyyat səlahiyyət orqanları tərəfindən müəyyən edilmiş tənzimləyici qaydalar əsasında rəqabət modelinin sərbəst seçilməsi zamanı rəqabətliyin inkişafı
- şəhər sərnişin nəqliyyatı sisteminin sub sektorunda idarə etmə və əməliyyatların yerinə yetirilməsi funksiyalarının ayrılması;
- şəxsi avtomobillərin istifadəsini məhdudlaşdıran maliyyə mexanizmlərini tətbiq etməklə, ictimai nəqliyyata dəstək verilməsi.

Nəqliyyat kompleksinin irimiqyaslı infrastruktur obyektlərində (dəniz limanları,hava limanları) əmlak münasibətləri üzrə islahatların aparılması - nəqliyyat - yol kompleksi infrastrukturunda dövlət idarəetmə və təsərrüfat fəaliyyəti funksiyalarının ayrılmasına, yönəldilmişdir.

İnfrastrukturun kommersiya istismarı funksiyaları dövlət, yaxud infraqurudan istifadə edənlərin nəzarəti altında fəaliyyət göstərən şəxsi-dövlət strukturlarına və ya şəxsi şirkətlərə verilir.

2.15 Nəqliyyatda struktur islahatları operatorların statistik müşahidə sisteminin təkmilləşdirilməsi və birləşdirilməsi, yeni müasir məlumatın əldə edilməsi istiqamətlərdə aparılmalıdır

3. NƏQLİYYAT SİSTEMİNİN DAYANIQLI İNKİŞAFI

3.1 Nəqliyyat infrastrukturunun inkişafı ölkədə canlanmaya qarşı olan artan tələb və iqtisadi inkişaf ilə paralel icra edilir.

3.2 Nəqliyyat infrastrukturunu aşağıdakı prinsiplər əsasında müasirləşdirilməlidir:

- yeni tikintilərdən daha çox mövcud istehsal sahələrinin çatışmazlıqlarının aradan qaldırılmasına, təkmilləşdirilməsinə və inkişafına üstünlük verilməsi;
- prioritet layihələrə maksimum ehtiyatların cəlb olunması və onların hər vasitə ilə həyata keçirilməsinin sürətləndirilməsi, o cümlədən bu məqsəd üçün xarici kapitalın cəlb edilməsi;
- özəl sektorun iştirakının stimullaşdırılması;
- çoxtəyinatlı obyektlərin qurulması hesabına iqtisadi resurslara qənaət edilməsi;
- müxtəlif nəqliyyat növləri infrastrukturlarının inkişafının qarşılıqlı əlaqələndirilməsi;
- infrastrukturları olan iri obyektlərin ixtisaslaşdırılması, onlar arasında rəqabətə yol verilməməsi və ya rəqabətin məhdudlaşdırılması;
- dayaq şəbəkələrin gələcək inkişafı üçün nəqliyyatın torpaq sahələri ehtiyatı ilə kifayət qədər təmin edilməsi.

3.3 Dayaq nəqliyyat şəbəkəsinin mühüm hissələrindən biri olan sərhəd keçidləri sisteminin inkişafının əsas istiqamətləri aşağıdakılardır:

- müxtəlif növ nəqliyyat kommunikasiyalarında sərhəd keçidlərinin yerləşdirilməsinin və onların sayının optimal qaydada müəyyənəndirilməsi;
- daha çox yüklənmiş sərhəd-keçid məntəqələrinin təkmilləşdirilməsi və buraxılış qabiliyyətinin artırılması müqabilində azfəaliyyətli sərhəd-keçid məntəqələrinin ləğv edilməsi;
- yüklərin, sərnişinlərin və nəqliyyat vasitələrinin Azərbaycan Respublikasının dövlət sərhədlərini keçməsi zamanı zəruri qaydaların maksimum sürətlə yerinə yetirilməsini təmin edən vahid nəqliyyat-gömrük texnologiyalarının işlənilib hazırlanması;

3.4 Dövlət əmlakı olan stratejik infrastruktur özəl operatorlar üçün açıq olmalıdır.

3.5 Ayrı-ayrı nəqliyyat növləri infrastrukturunun inkişafının prioritet istiqamətləri aşağıdakılardır:

- Dəmir yolu nəqliyyatı – köhnəlmiş nəqliyyat sektorlarının nəqliyyat həcminin artırılması məqsədi ilə yenidən inşası, mövcud infrastruktur və dəmir yol vasitələrinin müasirləşdirilməsi.
- Dəniz nəqliyyatı – xarici ticarətin perspektivli inkişaf ssenarilərinə uyğun olaraq liman kompleksinin genişləndirilməsi, maye və konteynerlə daşınan yüklərin ixracını təmin etmək üçün daşıma güclərinin artırılması.
- Avtomobil nəqliyyatı – ölkə ərazisindən keçən nəqliyyat dəhlizlərində avtomobil yollarının yenidənqurulması, rayonlararası yolların müasirləşdirilməsi, yol hərəkətinin təşkili və tənzimlənməsi sisteminin təkmilləşdirilməsi; avtomobil nəqliyyatı vasitələrinin texniki və ekoloji tələblər baxımından beynəlxalq standartlara uyğun yeniləşdirilməsi, avtomobil və şəhər sərnişin nəqliyyatında standartlaşdırma və sertifikatlaşdırma sistemlərinin yaradılması və tətbiq edilməsi
- Hava nəqliyyatı – beynəlxalq hava limanlarının sayının optimallaşdırılması, istinad hava limanlarının vahid sistemə keçilməsi, hava hərəkətinin idarə edilməsi sisteminin müasir və beynəlxalq tələblərə uyğun texniki modernləşdirilməsi,
- Bakı şəhərində və respublikanın digər iri şəhərlərində nəqliyyat infrastrukturlarının yeniləşdirilməsi – respublika səviyyəsində yolların yenidən qurulması və genişləndirilməsi, yeni yolların, körpülərin, yol

ötürücülərin, yeraltı keçidlərin, çoxmərtəbəli və yeraltı avtomobil dayanacaqlarının tikilməsi, kiçik tutumlu sərnişin avtobuslarının iri tutumlu avtobuslarla əvəz edilməsi.

3.6 Nəqliyyat–yol infrastrukturunun maliyyələşdirilməsi aşağıdakı prinsiplərə əsaslanır:

- Nəqliyyat sisteminin təhlükəsiz və ekologiya cəhətdən davamlı fəaliyyətini təmin edən dövlət mülkiyyətində olan obyektlərin istismarının və saxlanılmasının dövlət büdcəsində maliyyələşdirilməsi.
- Nəqliyyatın dayaq şəbəkəsinin əsasən müvafiq büdcə maliyyəsi hesabına onun zəmanətli qorunmasının təmin edilməsi.
- Banklarla əməkdaşlıq edərək alınan kreditlər vasitəsi ilə və özəl sektorun iştirakını həvəsləndirmək yolu ilə yeni infrastruktur obyektlərinin yaradılması və müasirləşdirilməsi

3.7 Nəqliyyat infrastrukturuna özəl sektorun investisiyasını cəlb etmək üçün lazımı tədbirlərin alınması vacibdir. Bu tədbirlərə:

- nəqliyyat infrastrukturunu obyektlərinə və sistemlərinə vergiqoymalar zamanı vergi (xüsusilə də ƏDV) imtiyazlarının tətbiq edilməsi;
- bank faizi dərəcələrinin bir hissəsinin dövlət büdcəsi hesabına subsidiyalaşdırılmasının, həmçinin borclar üzrə dövlət zəmanəti hesabına infrastruktur investisiya layihələrinin həyata keçirilməsi üçün kredit vəsaitlərindən istifadənin mümkünliyünün artırılması;
- yerli və xarici investorların kapitallarını daha əhəmiyyətli investisiya layihələrinin maliyyələşdirilməsinə cəlb edilməsi üçün dövlət zəmanətinin verilməsi ;
- xarici investorların iştirakı ilə böyük kapitalqoyuluşlu layihələrin maliyyələşdirilməsi üçün konsorsium və digər investor birliklərinin təşkilinə köməklik göstərilməsi;
- müvafiq istismar xərclərinin ödənilməsi üçün infrastrukturlardan pullu istifadə hallarının genişləndirilməsi.

3.8 Nəqliyyat infrastrukturunun maliyyələşdirilməsi üçün Özəl və Dövlət sektorunun əməkdaşlığının inkişaf etdirilməsi.

Nəqliyyat infrastrukturunun maliyyələşdirilməsi üçün qeyri-dövlət vəsaitlərinin cəlb edilməsinin perspektiv istiqaməti özəl sahə ilə dövlətin əməkdaşlığıdır. Konsessiyalar (hüquq, imtiyaz) üçün dövlət və investor arasında risk, məsuliyyət və hüquqların qanunvericiliklə bölünməsinin təmin edən özəl sektor – dövlət əməkdaşlığının digər formaları üçün normativ-hüquqi bazanın işlənilib hazırlanması, habelə nəqliyyatda özəl sektor-dövlət əməkdaşlığının tətbiqinin əsas sahələrinin müəyyənləşdirilməsi dövlətin prioritet vəzifəsidir.

3.9 Nəqliyyat sahəsində kadr hazırlığı prosesinin inkişafı

Respublikanın ali məktəb və akademiyaalarında təhsil sisteminin müasir dövrün tələblərinə uyğun təşkil edilməsi, nəqliyyat-yol kompleksində çalışan rəhbər işçilər və mütəxəssislər üçün ixtisasartırma kurslarının təşkili, intermodal və multimodal daşımalarda loqistik idarə olunması məqsədi ilə yeni kadrların hazırlanması zəruridir.

3.10 Nəqliyyat sistemində dayanıqlı inkişafa zəmanət verilməsi. Nəqliyyatın dayanıqlı inkişafının baza prinsiplərinə əsasən nəqliyyat ehtiyaclarının ödənilməsi məsələlərinin həlli vətəndaşların sağlamlığı və ətraf mühitin qorunması prioritetləri ilə ziddiyyət təşkil etmir və gələcək nəsillərin maraqlarına toxunmur.

Bu prinsiplərin həyata keçirilməsi aşağıdakıları nəzərdə tutur:

- nəqliyyat sisteminin inkişafı və nəqliyyat fəaliyyətinin tənzimlənməsi sahəsində qərarlar iqtisadi səmərəlilik baxımından necə qiymətləndirilirsə, eləcə də ekologiya və təhlükəsizlik baxımından qiymətləndirilir, yəni bütün qeyd edilən prioritetlər eyni dərəcədə qiymətlidir;
- hakimiyyət orqanları və vətəndaşlar nəqliyyat sahəsində ekoloji baxımdan ən yaxşı qərarların seçilməsi üçün məsuliyyət daşımalıdır. Nəqliyyat, ilk növbədə avtomobil nəqliyyatı sahəsində idarəçilik qərarları qəbul edilən zaman, ekoloji nəticələrin tam nəzərə alınması zəruridir;
- «çirkləndirən ödəyir» prinsipinin həyata keçirilməsi çərçivəsində nəqliyyat xidmətinin istehlakçısı resursların istehlakından tutmuş nəqliyyat vasitələrinin təkrar istehsalına kimi, onun təqdim edilməsi ilə əlaqədar bütün neqativ ekoloji nəticələrin haqqını ödəməlidir;
- növlərarası rəqabətin tənzimlənməsində ekoloji baxımdan «daha təmiz» nəqliyyat növlərinə keçirilməsi nizamlanmalıdır.
- vergi goyma siyasəti istiqamətini əməliyyatların vergilənməsindən istehlakın vergilənməsinə yönəldir.

4 NƏQLİYYAT XİDMƏTLƏRİ BAZARININ İNKİŞAFI

4.1 Bazar iqtisadiyyatı şəraitində nəqliyyat xidmətləri bazarının fəaliyyətinin və inkişafının əsasını müstəqil qeyri-dövlət operatorlarının rəqabəti təşkil edir. Səhmdar cəmiyyətlərdə dövlətin iştirakı (söhbət real iştirakdan, qapalı və ya nəzarətəddici səviyyədə səhmlər paketindən gedir) müəyyən keçid mərhələsində yalnız nəqliyyat xidmətləri milli bazarının bütün seqmentlərinin davamlılığını müəyyən edən şirkətlərlə münasibətdə özünü doğrulda bilər. Əgər dövlət şirkətdə səhmlərin az hissəsi ilə təmsil olunursa, onda müvafiq səhmlər zərfi bazarda realizə olunmalıdır. Nəqliyyat xidmətləri bazarında özəl operatorlar ilə rəqabət aparən dövlət müəssisələri özəlləşdirilməlidir.

4.2 Nəqliyyat xidmətləri bazarının əsas inkişaf istiqamətləri aşağıdakılardır:

- nəqliyyat fəaliyyətinin potensial rəqabətçi və inhisarçı sahələrinin ayrılması;
- təsərrüfatçılıq edən bir subyektdən daşıyıcının və eyni zamanda inhisarçı infrastruktur obyektinin operatorunun funksiyalarının həyata keçirilməsinə yol verilməməsi;
- təbii inhisarçı sektorun ixtisarı;
- nəqliyyat operatorlarının rəqabəti üçün özünü doğrultmayan iqtisadi və inzibati əngəllərin aradan qaldırılması;
- lisenziyalaşdırma mexanizmləri əsasında nəqliyyat fəaliyyətinə “icazə” sisteminin təkmilləşdirilməsi və nəqliyyat vasitələrinin və xidmətlərin qoyulmuş tələblərə uyğunluğunun təsdiq edilməsi (nəqliyyat sisteminə daxil olan xüsusi təyinatlı obyektlərin və nəqliyyat vasitələrinin sertifikatlaşdırılması);
- qiymət tənzimlənməsindən sərbəst qiymətlər bazarına mərhələli keçid;
- bazarın ayrı-ayrı seqmentlərində nəqliyyat sahəsində biznes fəaliyyətinin stimullaşdırılması;
- muzdlu yerinə yetirilən daşımalar sektorunun hüquqi bölünməsi və onların ədalətsiz rəqabətdən qorunması

4.3 Antiinhisar tənzimləmənin təkmilləşdirilməsi aşağıdakıları nəzərə alır:

- Bazar konsentrasiyasına nəzarət etmək üçün “on-line” informasiya rabitə texnologiyasının yaradılması .Nəqliyyat xidmətləri bazarının nəqliyyat vasitələrinin qeyri-bazar kommərsiya istismarı sektorundan və qeyri-kommərsiya məqsədləri üçün istifadə sektorundan ayrılması, rəqabətçi və inhisarçı fəaliyyət növlərinin ayrılması ilə bazarın təşkili üzrə tədbirlərin görülməsi və bazara real nəzarət sisteminin tətbiq edilməsi;
- təbii inhisarçı fəaliyyət sahələrinin birbaşa tənzimləmələrini təcricən bazar tənzimlənməsi metodları ilə əvəzləndirməklə ixtisar edilməsi;
- qanunvericiliyin, o cümlədən antiinhisar və xüsusi (sahələr üzrə) qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi, bazarların fəaliyyəti və onlara giriş qaydalarının, habelə təbii inhisar subyektləri tərəfindən göstərilən

xidmətlər üçün nümunəvi müqavilələrin işlənib hazırlanması, təbii inhisarçılarla əəqədar standart xidmət müqavilə qaydalarının tənzimlənməsi və onların qanunvericiliklə möhkəmləndirilməsi;

4.4 Tarif və qiymət tənzimlənməsi imkan daxilində təbii inhisar sahələrində aparılmalıdır. Bu halda, nəqliyyat xidmətlərindən istifadə edənlərin və operatorların maraqları tarazlaşdırılmalıdır.

Tariflərin tənzimlənməsi zamanı aşağıdakı əsas şərtlər qoyula bilər:

- inflyasiyanın artmasına imkan verməmək üçün tariflərin ümumi səviyyəsinə nəzarət;
- potensial istehlakçıların əlverişli xidmətlərlə təmin olunması məqsədilə tariflərin maksimum səviyyədə nizamlanması
- dempinqə imkan verməmək üçün tariflərin aşağıdan məhdudlaşdırılması;
- bazarda qiymət şəffaflığının təmin edilməsi («əlan edilmiş tarif» prinsipini tətbiq etməklə);
- tariflərin məqsədəuyğun sabitliyinin təmin edilməsi (məüyyən müddət ərzində tarifi dəyişməsinə imkan verməməklə).

4.5 Ayrı-ayrı nəqliyyat xidmətləri üzrə tarif tənzimlənməsinin təkmilləşdirilməsinin əsas istiqamətləri aşağıdakılardır:

- Dəmir yolu nəqliyyatı- dövlət dəmir yolu səhmdar cəmiyyətinin yaradılmasını, həm də daşıma xidmətlərinin və infrastruktur xidmətlərinin bir-birindən ayrılmasını nəzərə almaqla, tarif və preyskurantların tənzimlənməsi metodlarının kompleks şəkildə yenidən işlənib hazırlanması zəruridir.
- Dəmiryol Sərnişin Nəqliyyatı-dəmir yolu nəqliyyatında daxili çarpaz subsidiyalar kəsildikcə, dəmir yolunun sərnişin daşımalarında ən bahalı xidmət dərəcələrindən başlayaraq tədricən azad tariflərə keçmək lazımdır.
- Dəmiryol Yüklə Daşıma Nəqliyyatı-Dəniz limanlarında ticarət yüklərinin yükaşıma tarifləri (stavka) nəzərə almaqla, tranzit potensialını artırmaq məqsədilə dəmir yolu ilə yüklə daşımalarında tariflərin kompleks tənzimləmə metodlarının işlənib hazırlanması vacibdir.
- Xarici ticarət yüklərinin daşınması üçün tariflərin yenidən tənzimlənməsi, respublikada bu fəaliyyət növü ilə ixtisaslaşan multimodal operatorlar yaradıldıqdan sonra mümkün olacaqdır.
- Dəniz Nəqliyyatı-Dəniz limanında yükaşıma tariflərinin və liman yığımları dərəcələrinin tənzimlənməsi Azərbaycan Respublikasının daşıyıcılarının dəstəklənməsinə, gəmi sahibləri və yüklə sahibləri üçün limanın cəlbəediciliyinin yüksəldilməsinə yönəldilməlidir.

4.6 Nəqliyyat biznesinin gücləndirilməsi əsasən bazarın o hissəsində özünü doğruldur ki, orada çoxsaylı xırda və qeyri-effektiv operatorların fəaliyyəti nəqliyyat xidməti standartlarını, təhlükəsizliyin səviyyəsini aşağı salır, əsas fondların normal yeniləşməsinə əngəllər törədir. Dövlət operatorlara qarşı keyfiyyət tələblərini sərtiləşdirmək yolu ilə biznesin gücləndirilməsinə şərait yaradır. Biznesin gücləndirilməsi mövcud qanunvericilik çərçivəsində bütün mexanizmlərdən istifadə edilməsi, alyansların yaradılması yolu ilə korporativ əsasda həyata keçirilə bilər.

4.7 Nəqliyyat xidmətləri bazarı subyektlərinin yaxud bu xidmətlərdən istifadə edənlərin dövlət tərəfindən dəstəklənməsinə o halda yol verilir ki, bazar mexanizmləri bazarı kifayət qədər xidmətlərlə və ya sosial cəhətdən əlverişli tariflərlə təmin edə bilmir. Operatorlara dövlət dəstəyi onlarla bağlanan müqavilələr əsasında, istifadəçilərə dövlət dəstəyi isə təqdim edilən ünvanlı dotasiyalar şəkildə həyata keçirilir. Dövlətin bu və ya digər fəaliyyət növünün icrasına operatorları buraxmaq üçün müsabiqə prinsiplərini tətbiq etmək səlahiyyəti vardır.

5 AZƏRBAYCAN QLOBAL NƏQLİYYAT XİDMƏTLƏRİ BAZARINDA

5.1 Azərbaycan Respublikasının milli strategiyasının vacib tərkib hissəsini təşkil edən malların ixracı kimi nəqliyyat xidmətlərinin ixracının inkişafı da respublika üçün strateji əhəmiyyətə malikdir.

Nəqliyyat xidmətlərinin ixracı aşağıdakı istiqamətlərdə inkişaf etdirilməlidir:

- yerli ixrac yüklərinin dünya bazarlarına göndərilməsində Azərbaycan Respublikasının nəqliyyat müəssisələrinin rolunun artırılması;
- idxal yüklərinin gətirilməsində və üçüncü ölkələrin yüklərinin daşınmasında Azərbaycan Respublikasının nəqliyyat müəssisələrinin payının artırılması;
- Azərbaycan Respublikasının nəqliyyat sisteminin tranzit potensialından inkişaf etdirilməsi.

5.2 Beynəlxalq nəqliyyat xidmətləri bazarında işləyən yerli nəqliyyat təşkilatlarına dövlət dəstəyi aşağıdakı əsas istiqamətlərdə həyata keçirilir:

- Azərbaycan Respublikasının yükdaşıyıcılarına işlədikləri bazar şəraitinə uyğun biznes aparmaq məqsədilə, hər şeydən öncə, operatorlardan vergi tutumlarının dərəcəsini nəzərə almaqla, iqtisadi şəraitin yaradılması;
- sərhəd və gömrük proseduralarının yerinə yetirildiyi zaman yerli beynəlxalq yükdaşıyıcılara başqa ölkələrin yükdaşıyıcıları üçün olan rejimdən heç də aşağı olmayan əlverişli rejimin yaradılması;
- Azərbaycan Respublikasının daşıyıcıları xaricdə diskriminasiya hallarına məruz qaldıqda, təcili cavab tədbirlərinin görülməsi mexanizmlərinin işlənilib hazırlanması;
- ikitərəfli icazə sistemlərinin fəaliyyət göstərdiyi bazarın beynəlxalq daşımalar bölməsində milli tənzimlənmə imkanlarından istifadənin gücləndirilməsi;
- beynəlxalq nəqliyyat xidmətləri bazarına daxil olmaq üçün müvafiq icazə sistemi tətbiq edən beynəlxalq təşkilatlarda fəaliyyətin gücləndirilməsi;
- yerli malgöndərənlərin «CIF» şərtləri ilə müqavilə bağlamalarını həvəsləndirmək, yaxud ixrac yüklərinin yerli nəqliyyat müəssisələri vasitəsilə daşınmasını nəzərdə tutan başqa tədbirlərin işlənilib hazırlanması və həyata keçirilməsi.

5.3 Azərbaycan Respublikasının tranzit potensialından istifadə edilməsi nəinki nəqliyyat sisteminin inkişafının əsas prioritetlərindən eyni zamanda iqtisadi artım strategiyasının ayrılmaz bir hissəsidir.

Azərbaycan Respublikasının nəqliyyat potensialından istifadənin səviyyəsinin artırılması üçün aşağıdakılar zəruridir:

- Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq miqyaslı tranzit layihələrinə fəal dövlət yardımı, respublika üçün sərfəli beynəlxalq alyansların yaradılması, alternativ beynəlxalq layihələrə qarşı əks təsir göstərməklə milli maraqların qorunması;
- Tranzitin inkişafını nəzərə almaqla, nəqliyyat infrastrukturunun müasirləşdirilməsinin planlaşdırılması;
- tranzit daşımaların inkişafına yönəldilmiş investisiya layihələrinin dəstəklənməsi;
- nəqliyyat-gömrük texnologiyalarının, informasiya sistemlərinin, tranzit yüklərin çatdırılması və onların sərhəddə yoxlanılmasını tezləşdirən tranzit daşımalarının bütün infrastrukturunun gələcək inkişafı;
- Azərbaycan Respublikasının hava məkanından keçən tranzit hava dəhlizlərində texniki müasirləşdirmə və iqtisadi rejimlərin təkmilləşdirilməsi;
- Azərbaycan Respublikasının iştirakı ilə əsas Beynəlxalq Tranzit Dəhlizlərinin əlavə edilməsi tranzit dəhlizlərinin yaradılması və inkişafı layihələrinin işlənilib hazırlanması.

6 AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ ƏRAZISINDƏN KEÇƏN BEYNƏLXALQ NƏQLİYYAT DƏHLİZLƏRİNİN İNKİŞAFI

6.1 Azərbaycan Respublikasının ərazisindən keçən beynəlxalq nəqliyyat dəhlizləri nəqliyyat sisteminin inkişafının əsas prioritetlərindən olmaqla yanaşı, ölkənin iqtisadi qüdrətinin artırılmasına yönəldilmiş müstəqil sahəyə çevrilməlidir.

Azərbaycan Respublikasının ərazisindən keçən beynəlxalq nəqliyyat dəhlizlərinin formalaşmasında və inkişafında əsas vəzifələr aşağıdakılardan ibarətdir:

- yüklərin və sərnişinlərin ölkə ərazisində maneəsiz hərəkətinin təmin edilməsi üçün Avropa-Asiya nəqliyyat sistemlərinin inteqrasiyası məqsədilə nəqliyyat infrastrukturunun razılaşdırılmış şəkildə inkişaf etdirilməsi;
- nəqliyyat proseslərinin optimallaşdırılması;
- daxili daşımalarda milli nəqliyyat şəbəkəsinin yüklənmə dərəcəsinin artırılması və mövcud ehtiyatlardan daha səmərəli istifadə edilməsi hesabına yük və sərnişin daşımaları tariflərinin aşağı salınması üçün şəraitin yaradılması;
- intermodal nəqliyyat xəttində ayrı-ayrı nəqliyyat növləri arasında qarşılıqlı əlaqənin səmərələşdirilməsi;
- beynəlxalq nəqliyyat dəhlizləri üzrə investisiya layihələrinə investorların cəlb edilməsi üçün münbit şəraitin yaradılması;
- beynəlxalq turizmin inkişafına yardım edilməsi.

6.2 Qanunvericilik və hüquqi təminatı bazasının yaradılması ilə:

- ölkə üçün strateji əhəmiyyət daşıyan nəqliyyat dəhlizləri infrastrukturunun inkişafı layihələrinə tətbiq edilən vergi yükünün azaldılması;
- beynəlxalq nəqliyyat dəhlizləri infrastrukturunun inkişafı və yenidənqurulmasında beynəlxalq qurumların maliyyə dəstəyindən istifadə edilməsi;
- şəxsi investorların iştirakı ilə nəqliyyat infrastrukturunu obyektlərinə müasir konsessiya formalarının tətbiqi;
- azad iqtisadi zonaların yaradılması və inkişafı;
- nəqliyyatı logistik idarəetmə mərkəzinin yaradılması;
- tranzit daşımaları sahəsində, ərazisində nəqliyyat dəhlizləri yerləşən ölkələrlə beynəlxalq əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsi;
- respublikanın ərazisindən keçən nəqliyyat dəhlizlərinə birləşən yerli əhəmiyyətli yolların və yol infrastrukturalarının yenidənqurulması və inkişaf etdirilməsi.

7 YENİ TEXNOLOGİYALARIN İSTİFADƏ OLUNMASI

7.1 İqtisadi cəhətdən effektiv, təhlükəsiz və ekoloji tələblərə uyğun nəqliyyat texnologiyalarının tətbiqi məsələlərinə kompleks şəkildə baxılır. Dövlət optimal daşıma sxemlərinin tətbiqinə və malların bölünməsinə, bir nəqliyyat iş vahidinə düşən yanacaq-enerji ehtiyatları istehlakının azaldılmasına, həmçinin nəqliyyat ehtiyaclarının düşünülmüş şəkildə məhdudlaşdırılmasına stimül verən iqtisadi şəraitləri yaradır. Yüklərin hərəkəti sahəsində nəqliyyat texnologiyalarının təkmilləşdirilməsinin əsas istiqamətlərini nəqliyyat logistikası prinsipləri əsasında istehsal və nəqliyyat proseslərinin inteqrasiyası təşkil edir. Dövlət, nəqliyyat prosesinin kompleks şəkildə məlumatlandırılmasına yardım etməklə, nəqliyyat xidmətləri bazarında multimodal nəqliyyat operatorların, nəqliyyat infrastrukturunda multimodal logistika mərkəzlərinin yaradılmasını dəstəkləməklə bu prosesi stimullaşdırır.

7.2 Multimodal daşımaların inkişafı hər şeydən əvvəl yük hərəkəti sisteminin konteynerləşdirilməsinə əsaslanır ki, o da, aşağıdakıları nəzərdə tutur:

- mövcud konteyner terminallarının gücünü artırmaq və əlavə terminalların yaradılması
- tranzitin, beynəlxalq dənizçiliyin və xarici ticarətin əsas konteyner axınlarını cəlb etmək üçün limanlarda azad iqtisadi zonaların yaradılması;
- Azərbaycan Respublikası ərazisindən keçən əsas nəqliyyat dəhlizləri ilə tranzit konteyner daşımalarını təmin etmək üçün respublikada xüsusi konteyner operatorlarının yaradılması;
- nəqliyyat-gömrük texnologiyalarının təkmilləşdirilməsi və sərhəddə yoxlanılan konteynerlərin sayının mühim şəkildə azaldılması nəzarət mexanizminin sadələşdirilməsi.

7.3 Gələcəkdə sərbəst olaraq inkişaf edəcək nəqliyyat vasitələri və avadanlıqlarının sabit daxili bazarının formalaşmasına yardım göstərmək dövlətin vəzifəsidir. Belə bir bazarın yaradılması və nəqliyyat vasitələri parkının müasirləşdirilməsini həvəsləndirmək məqsədilə dövlət büdcəsi vəsaitləri hesabına investisiya layihələrinin həyata keçirilməsi, amortizasiya siyasətinin təkmilləşdirilməsi, lizinq fəaliyyətinin inkişafı kimi tədbirlər həyata keçirilməlidir.

7.4 Azərbaycan Respublikasında istehsal edilən yaxud idxal edilən nəqliyyat vasitələrinə və avadanlıqlarına dair normativ tələblərin formalaşdırılması və nəzarət sisteminin müasir yanaşmalar əsasında (texniki tənzimlənməklə) müasirləşməsi zəruridir.

Nəqliyyatda texniki tənzimlənmə obyektlərinin təhlükəsizliyini təmin edən tələbləri özündə əks etdirən texniki qaydaların işlənilib hazırlanması tələb olunur. Bu məqsədlə mövcud dövlət standartlarından istifadə oluna bilər. İstehsal olunan və istismar edilən nəqliyyat vasitələrinin və avadanlıqların qoyulmuş tələblərə uyğun olmasına vahid təşkilati-metodik prinsiplər əsasında nəzarət sisteminin qaydaya salınması və belə nəzarətin effektivliyinin artırılması zəruridir. Azərbaycan Respublikasının ərazisində onun qoşulduğu beynəlxalq texniki tələblərin həyata keçirilməsinin vahid qaydası müəyyən edilməlidir. Azərbaycan Respublikası artıq bu tələblərə qoşulmuşdur. (BMT nin Nizamnamələri- Avropa Komissiyası və.s)

Texniki rəqləmətlərin təsir sahəsinə düşməyən nəqliyyat-yol kompleksi obyektlərinin texniki və ekoloji təhlükəsizlik göstəricilərinə tələb qoyan milli standartlar kompleksinin işlənilib hazırlanması və hərəkətə gətirilməsi zəruridir.

7.5 İdxal olunan və ölkə daxilində istehsal edilən nəqliyyat vasitələrinin, avadanlıqların və komplekslərin nisbətini müəyyən edən real prioritetlər sisteminin işlənilib hazırlanması, həmçinin iqtisadi tənzimlənmənin müvafiq tədbirlərinin həyata keçirilməsi zəruridir. Bu prioritetlər əsasında Azərbaycan Respublikasında istehsal olunmayan və istehsalı nəzərdə tutulmayan nəqliyyat texnikasının alınmasına təbiiq edilən gömrük rüsumları azaldılmalıdır.

8 NƏQLIYYATDA TƏHLÜKƏSİZLIYIN VƏ EKOLOJİ TƏLƏBLƏRİN TƏMİN EDİLMƏSİ

Nəqliyyatda təhlükəsizliyin və ekoloji tələblərin təmin edilməsi dövlət idarəetmə funksiyalarına daxil olmaqla aşağıdakılardan ibarətdir:

- nəqliyyat müəssisələri və daşıyıcılar tərəfindən sərnişinlərin həyatının, səhhətinin və əmlakının təhlükəsizliyinin, nəqliyyat vasitələrinin hərəkətinin təhlükəsizliyinin, həmçinin ətraf mühitin mühafizəsinin təmin edilməsinin həyata keçirilməsi;

- nəqliyyat vasitələrinin, yolların, habelə nəqliyyatın işini təmin edən müvafiq texniki vasitələrin (işlər, xidmətlər) insanların həyatının, səhhətinin və əmlakının təhlükəsizliyinə dair məcburi tələblərə uyğunlaşdırılması;
- nəqliyyatın fəaliyyəti prosesində ətraf mühitin və əhalinin təhlükəsizliyinə zəmanət verən, atmosfer havasının, torpağın, suyun, bitki və heyvanlar aləminin çirklənmədən qorunmasının, təbii ehtiyatların səmərəli istifadəsinin təmin edilməsi;
- nəqliyyat müəssisələri (daşıyıcılar) tərəfindən ətraf mühitin, havanın, su hövzəsinin, torpaqların mühafizəsi və təbii ehtiyatların səmərəli istifadəsi üzrə lazımi tədbirlərin görülməsinə nəzarətin həyata keçirilməsi.

9 NƏTİCƏ

Azərbaycan Respublikasının Nəqliyyat Sektoru İnkişaf Strategiyasının qəbul olunması nəqliyyat subsektorlarında təşkilati və operasional fəaliyyətlərin şəffaf formada ayrılması, nəqliyyat səlahiyyət orqanları və müəssisələr arasında əməkdaşlıq, vəzifələr bölgüsünü, nəqliyyat sahəsində imkanlardan ən effektiv formada istifadəsini, Azərbaycan Respublikasının sosial-iqtisadi inkişafı maraqlarına müvafiq olaraq tətbiq edilməsi məqsədə uyğundur.

Strategiyanın həyata keçirilməsi aşağıdakılarla şərtləndirilir:

- nəqliyyat qanunvericiliyinin təkmilləşdirilməsi üçün vahid siyasətin yaradılmasına;
- nəqliyyat subsektorlarında islahatlarının sürətləndirilməsinə;
- nəqliyyat biznesinin, nəqliyyat xidmətləri ixracının inkişafı üçün münbit rəqabət şəraitin yaranmasına;
- müxtəlif nəqliyyat növlərinin balanslaşdırılmış inkişafına,
- ehtiyatların onlar arasında optimal bölünməsinə, sektorlarda “sektro lobbiliyi”nin qarşısının alınmasına;
- nəqliyyat sisteminin inkişafında regional tranzit siyasətinin həyata keçirilməsində ayrı-ayrı regionların xüsusiyyətlərinin maksimum nəzərə alınmasına;
- nəqliyyat strategiya müddələrinin milli ictimai və iqtisadi inkişaf proqramlarına əsasən həyata keçirilməsinin əhəmiyyəti;
- lazım gəldiyi təqdirdə nəqliyyat strategiyasında incələmə və düzəlişlərin gözdən keçirilməsi